

OCENE

Dejan Rebernik: Urbana geografija. Geografske značilnosti mest in urbanizacije v svetu.

Filozofska fakulteta. Ljubljana, 2008, 294 strani, ISBN 978-961-6648-15-8

Za novo knjigo o urbani geografiji je bil že skrajni čas. Minilo je namreč 24 let, odkar je izšla Urbana geografija Igorja Vrišerja in v tem obdobju se je na področju geografskega proučevanja mest veliko spremenilo. Zato je knjiga več kot dobrodošla, saj zapolnjuje veliko vrzel v ponazarjanju geografskih spoznanj.

Knjiga je, kot navaja avtor v uvodu, namenjena "v prvi vrsti študentom geografije in drugih znanstvenih disciplin, ki proučujejo mesta in urbanizacijo". Prinaša namreč jedrnat pregled področij urbane geografije; v besedilu so predstavljena teoretska izhodišča, metode raziskovanja posameznih pojavov ter nekatera spoznanja, ponazorjena na slovenskih mestih in mestih iz drugih delov sveta. Po vsebini je podobna urbano geografskim "monografijam" avtorjev Pacione (Urban geography, 2001), Hartshorn (Interpreting the City, 1992), Heineberg (Stadtgeographie, 2000), pa tudi že omenjeni Vrišerjevi Urbani geografiji iz leta 1984. Vsem naštetim knjigam je skupen širok, skoraj enciklopedičen prikaz urbane geografije.

Knjiga obsega uvod in 16 poglavij, sledijo trije sezname literature, slik in fotografij. Po uvodu je v drugem poglavju avtor orisal vsebino urbane geografije in konceptualne usmeritve, ki so se odražale pri spoznavanju urbanih območij. Tretje poglavje govori o nastanku in razvoju mest, pri čemer se je avtor omejil samo na evropska mesta. Naslednji dve poglavji sta posvečeni urbanizaciji, v šestem poglavju pa je govora o urbanih sistemih. Sledi poglavje o mestni regiji. Osmo poglavje je avtor naslovil Mestna zgradba, v njem pa predstavlja teorije in modele, ki jo pojasnjujejo. V naslednjih treh poglavjih je obdelana morfološka, sociogeografska in funkcijska zgradba mesta. Sledita dve poglavji o gospodarskih dejavnostih, to je industriji in storitvah ter poglavje o prometu v mestu. Petnajsto poglavje govori o degradiranih urbanih območjih in urbani prenovi, naslednje pa o socialističnem mestu. Zadnje poglavje obravnava mesta in urbanizacijo v tretjem svetu.

Knjiga prinaša veliko informacij, od terminov, s katerimi opisujemo mesta, definicij, tipologij in klasifikacij pojavov, do načina razumevanja mest v besedi in sliki – knjiga je namreč bogato ilustrirana z grafičnim in slikovnim gradivom. Ob vsem tem bodo uporabniki zagotovo dobili vpogled v vsebino urbane geografije. Zaradi širokega področja obravnave se avtor pogosto, morda preveč, sklicuje in povzema mnenja ter definicije drugih avtorjev, zato bi knjigo označil kot kompendij. Pohvale vredno je, da se sklicuje večinoma na geografe, čeprav omenja tudi avtorje drugih znanstvenih disciplin. Tudi slikovno gradivo je večinoma povzeto od drugih avtorjev – nekaterih slovenskih, še več pa tujih. Očitno je avtor želel ponuditi slovenskim bralcem predvsem informativno besedilo o geografskem proučevanju mest, ne pa lastnega videnja in lastnih spoznanj o urbani geografiji (če odmislimo, da je že sam izbor referenc in poglavij tudi odraz razumevanja teme).

Široka vsebinska zasnova knjige nosi v sebi vsaj dve pasti, to sta koncept in globina prikaza.

Glede koncepta je avtor ubral preizkušeno in varno pot: sklicujoč se na avtoritete (Vrišer, Vresk, Lichtenberger, str. 14) in njihova pojmovanja vsebine urbane geografije ter opredelitve mest, je izbral teme oziroma naslove poglavij ki "po tradiciji" sodijo v učbenik urbane geografije. Kar moti je, da so te opredelitve stare vsaj 20 let in so za današnje pojmovanje geografije nekoliko zastarele. Vendar je knjiga znotraj izbranega teoretsko metodološkega okvirja, boljše: pojmovanja urbane geografije, koherentna. Kljub temu menim, da se avtor pri koncipiranju knjige ne bi smel izogniti spoznanju, da je, podobno kot to velja za geografijo nasploh, za sodobno urbano geografijo značilna vedno večja razdeljenost na različna spoznavno teoretska in vsebinska področja. Danes je ta enotna samo še po predmetu proučevanja, sicer pa so nekdanji sestavni deli postali skoraj samostojne pod-discipline (urbana morfologija, urbana sociologija, urbana ekologija). Še očitnejša je deljenost (urbane) geografije po spoznavno teoretskih izhodiščih – socialno geografskem, ekonomsko geografskem, kulturno geografskem, če se omejim samo na družbeno geografijo. Vsi "meljejo isto testo", vendar vsak s svojim "mešalcem" (relevantnimi elementi) in po svojem receptu (metodi), zaradi česar je vsebina interpretacije mesta vsakič drugačna. V obravnavani knjigi pa je vsebinska raznolikost mesta in s tem množica interpretativnih možnosti zreducirana na vsebinsko neartikuliran in bled pojem "geografske značilnosti"; podobno kot to geografi pogosto počnemo pri opisovanju regij oziroma dežel. Poudariti pa je potrebno, da je tudi glede tega avtor metodološko dosleden; navaja namreč Vrišerjevo stališče, da je urbana geografija v bistvu regionalna geografija. Čeprav je tudi za sodobno regionalno geografijo značilen vsakič znova (za konkreten primer) opredeljen kontekst, posledica česar je specifičen nabor relevantnih elementov in specifična interpretacija obravnavane regije.

Pri zasnovi posamezenih poglavij je avtor skušal prikazati razvojni lok obravnavanega pojava, različna pojmovanja, teoretske in metodološke podlage pojava ter jih ponazoriti s primeri. Tak pristop je zelo primeren in didaktično nazoren in ker je uporabljen skoraj v vseh poglavjih, je s tem doseženo čvrsto ogrodje knjige. V besedilu je zato veliko tipologij in klasifikacij, metodoloških izhodišč, definicij in pojmov, ki se navezujejo na obravnavan pojav. Ob branju sem pogosto dobil vtis, da so številne klasifikacije in tipologije same sebi namen (npr. tipologije urbanizacije, urbanih sistemov). V nobeni urbano geografski študiji še nisem zasledil oznake, da ima mesto linijsko urbano regijo (str. 103), niti da je za katero državo značilen postkolonialni urbani sistem (str. 79). Takšne oznake niso le pretirano posplošene, menim, da bremenijo besedilo s faktografijo, ki je blizu deskripcije; pa tudi razvrščanje po morfometrijskih značilnostih je že preseženo. Še zadnji vtis o konceptu: geografske značilnosti mest so "zložene" po aditivnem principu, niso pa vsebinsko povezane med seboj. Med zgodovinskim razvojem in urbanim sistemom ali med urbanizacijo in funkcijsko zgradbo mest ni druge vsebinske povezave kakor ta, da se oboje nanaša na mesta. Ali ni čas vseobsežne geografije že minil? Še posebej, ker je knjiga namenjena študentom...

Glede globine obravnave posameznih tem in vsebinskih poudarkov pri opisu značilnosti mest je avtor znova ubral zelo pragmatično pot; tisto, kar je v tujih učbenikih, najdemo tudi v slovenskem. Pri vsebini opisov je bil avtor premalo (samo)kritičen, preveč se je naslonil zgolj na pisne vire, premalo na izkustveno delo. Najbrž so zaradi široke zasnove knjige nekatera poglavja vsebinsko pomanjkljiva in premalo domišljena (npr. k značilnostim mest v svetu zagotovo sodijo regionalni tipi mest), formulacije, s katerimi opisuje stvarino, pa pogosto premalo natančne (npr. definicija mesta, str. 15-18; pojmovanje urbane geografije, str. 14), mestoma

nerodne (npr. pojasnjevanje urbanizacije, str. 51), nekatere so tudi napačne (npr. razumevanje morfoloških elementov, str. 125). Zasledil sem premalo dosledno izrazoslovje (npr. uporaba pojmov okolica mesta, obmestje, podeželje in suburbano območje, kot da bi bili sinonimi, str. 91), vprašljivo razmerje med primarnim (npr. vzrokom) in sekundarnim (npr. posledico); (primer je naslov poglavja 10.6; str. 170), vsebinsko prazne stavke v stilu "pojav je posledica zgodovinskih, družbenih in gospodarskih okoliščin", neujemanje sporočilnosti slik in podnapisov (primeri slike 3.2, 3.4, 4.1, 4.2, 10.4). Namenoma ne bom navajal več konkretnih pomanjkljivosti, saj ne želim na tem mestu izničiti pomena knjige, česar si zagotovo ne zasluži.

Ne glede na pripombe in pomisleke gre avtorju pohvala, ker je pripravil posodobljeno in informativno besedilo o urbani geografiji v slovenskem jeziku. Škoda, da je izostal še kak vsebinski presežek.

Vladimir Drozg